

AN NINH THẾ GIỚI
14-11-2015

Nguyễn Hữu Hanh – Cố vấn kinh tế hai đời tổng thống Việt Nam Cộng hòa

Nguyễn Hữu Hanh là người từng nắm giữ các chức vụ quan trọng nhất về kinh tế dưới thời Việt Nam Cộng hòa (VNCH): Phó giám đốc Sở Tín dụng Ngân hàng Trung ương 3 nước Đông Dương, Tổng giám đốc Ngân hàng Quốc gia VNCH, Cố vấn kinh tế tài chính cho Tổng thống Ngô Đình Diệm, Tổng ủy viên Kinh tế Tài chính, phụ trách 4 Bộ: Tài chính, Kinh tế, Thương mại và Kỹ nghệ,..

Ông là người phản kháng Ngô Đình Nhu và từ chối tất cả những đề nghị hợp tác với Ngô Đình Thục... Đến thời Đệ nhị VNCH, ông trở thành niềm tin cậy số một của Nguyễn Cao Kỳ, sau đó trở thành cố vấn kinh tế cho Nguyễn Văn Thiệu.

Ông là người Việt Nam đầu tiên và duy nhất giữ chức Chánh sự vụ - một trong những chức vụ cao cấp của Ngân hàng Thế giới (World Bank). Sau năm 1975, ông là Quản trị viên Hội đồng Quản trị Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF), Cố vấn chương trình hỗ trợ kỹ thuật của IMF...

KỶ I: CỐ VẤN KINH TẾ CỦA NGÔ ĐÌNH DIỆM

Gặp Ngô Đình Diệm tại Quảng Nam

Theo lời kể của Nguyễn Hữu Hanh, ông sinh ngày 10/11/1923 tại quê ngoại ở cổ đô Huế. Tuy nhiên ông được cha mình - vốn là một thầy giáo mang nặng truyền thống Khổng giáo - làm giấy khai sinh theo quê nội tại làng Đại Hòa, tổng An Dạ, phủ Triệu Phong, tỉnh Quảng Trị. Năm 7 tuổi, Nguyễn Hữu Hanh được nhận vào Trường tiểu học Paul Bert ở Huế, nơi cha ông làm hiệu trưởng. Đến năm 1935, cha ông được chuyển chuyển vào Quảng Nam, giữ chức Chánh thanh tra học đường. Anh em Nguyễn Hữu Hanh cũng theo vào Quảng Nam để không bỏ dở việc học. Trường học ở Vĩnh Điện, cách nhà đến 6 cây số nhưng hằng ngày Nguyễn Hữu Hanh phải cuốc bộ đến trường với đôi chân trần trên đường nhựa nóng rát. Gia đình vẫn còn nghèo nên chưa đủ sức mua giày cho bất cứ ai trong nhà trừ cha ông, vì dù sao cha ông cũng là chánh thanh tra học đường.

Nguyễn Hữu Hanh (Ảnh chụp năm 1967).

Chính trong khoảng thời gian này, lần đầu tiên Nguyễn Hữu Hanh đã gặp Ngô Đình Diệm. Những năm 30, Ngô Đình Diệm là thành viên của Viện Cơ mật dưới triều Vua Bảo Đại. Sau đó Ngô Đình Diệm đã từ chức vì bất đồng ý kiến với viên Khâm sứ Pháp. Bị mật thám theo dõi, Ngô Đình Diệm phải chạy vào Quảng Nam ở với người anh ruột là Ngô Đình Khôi - lúc này đang là Tổng đốc tỉnh Quảng Nam. Ngô Đình Khôi là người thích trồng hoa, nuôi chim quý và chơi phong lan.

Cha Nguyễn Hữu Hanh cũng nuôi chim và trồng hoa phong lan và cái thú vui chung này đã tạo nên một mối quan hệ thân thiết giữa ba người. Những lúc bận việc, cha Nguyễn Hữu Hanh thường sai con xuống phố đưa hoa và chim cho Ngô Đình Diệm, và mỗi lần như thế Ngô Đình Diệm đều xoa đầu ông như một cách khen thưởng... Sự gặp gỡ ngẫu nhiên này có thể coi là một tiền đề tạo nên cuộc đời Nguyễn Hữu Hanh sau này, khi Ngô Đình Diệm trở thành Tổng thống VNCH.

Thời sinh viên sôi nổi

Sau khi xong bậc tiểu học, Nguyễn Hữu Hanh được gửi ra Huế theo học Trung học Đệ nhất cấp ở Trường Khải Định. Đến năm 1944, ông thi đậu bằng tú tài II, ghi danh học ngành Luật và Y khoa tại Đại học Hà Nội. Tại đây ông tham dự các buổi mít tinh của phong trào sinh viên và tham gia những vụ quấy rối bọn sinh viên người Pháp và mật vụ được Pháp gài vào để theo dõi sinh viên Việt Nam. Những trận đánh nhau giữa sinh viên Việt Nam và sinh viên Pháp xảy ra hầu như mỗi ngày sau giờ tan học thường có sự tham gia của ông.

Khi Nhật đảo chính Pháp vào ngày 9/3/1945, tất cả các trường trung và đại học đều đóng cửa và sinh viên được khuyến cáo trở về nhà chờ chỉ thị của chính quyền mới. Nguyễn Hữu Hanh đành trở lại Huế. Tại miền Trung, sau khi chính phủ của Trần Trọng Kim được thành lập thì một trường quân sự - Trường Thanh niên Tiền tuyến - ra đời. Nguyễn Hữu Hanh cùng một số sinh viên từ Hà Nội và Sài Gòn về đăng ký vào trường này. Đến ngày 19/8/1945, Cách mạng tháng Tám thành công rực rỡ, lực lượng Việt Minh trên cả nước đã đứng lên giành lấy chính quyền.

Tại Huế, ngày 17/8/1945 chính phủ Trần Trọng Kim tổ chức cuộc mít tinh ra mắt quốc dân nhưng cuộc mít tinh đã trở thành cuộc tuần hành ủng hộ Việt Minh và ngày 23/8 khởi nghĩa giành thắng lợi. Vài ngày sau, Trường Thanh niên Tiền tuyến tại Huế đón tiếp vị Chính ủy đầu tiên của Khu ủy Huế. Vị Chính ủy đọc một bài diễn văn hùng hồn về phong trào Việt Minh và kêu gọi học viên đứng lên giành chính quyền tỉnh và tổ chức quân đội cho khu Trung Bộ. Toàn

bộ học viên đều hào hứng hưởng ứng lời kêu gọi. Vậy là Nguyễn Hữu Hanh đứng dưới một ngọn cờ mới, gia nhập Việt Minh để chống lại quân đội Pháp.

Một thời gian sau, Nguyễn Hữu Hanh trở lại Hà Nội, tiếp tục học y khoa và được chỉ định về phòng hoa liễu. Ông đạt được nhiều điểm cao và hai giáo sư chính nói rằng, nếu cứ tiếp tục như vậy sau này ông sẽ trở thành một bác sĩ giỏi. Nhưng rồi tháng 12/1946, Pháp tái chiếm Đông Dương, một lần nữa trường bị đóng cửa. Nguyễn Hữu Hanh lại về nhà và tham gia lực lượng Việt Minh ở địa phương.

Trong một lần đi tuần với 5 người lính mới, Nguyễn Hữu Hanh bị mật thám Pháp bắt và bị thẩm vấn suốt ngày đêm, giữa các lần thẩm vấn là lao động khổ sai. May mà có một nhân viên từng là học trò của cha Nguyễn Hữu Hanh đã nhận ra ông. Người này vội báo tin về cho cha Nguyễn Hữu Hanh. Cha ông liền đến gặp Thống đốc Trung Kỳ Trần Văn Lý nhờ can thiệp. Nguyễn Hữu Hanh được dẫn tới Văn phòng Thống đốc và phải nghe một bài giảng về "hiểm họa Cộng sản" trước khi được cho về.

Du học sinh xuất sắc tại Paris

Năm 1947, theo sự sắp xếp, Nguyễn Hữu Hanh vào Sài Gòn để đáp tàu qua Pháp. Nhưng tại Sài Gòn, Cơ quan Mật vụ Pháp đã chờ sẵn, bắt ông về tra vấn thêm lần nữa. Thống đốc Trần Văn Lý biết tin lại can thiệp. Rồi khi chiếc tàu Felix Roussel chở Nguyễn Hữu Hanh và 12 du học sinh khác cập cảng Marseilles (Pháp), một cảnh sát chìm lại lên tàu điệu Nguyễn Hữu Hanh về bắt thẩm vấn. Khi biết Nguyễn Hữu Hanh là người được Thống đốc Trung Kỳ bảo trợ, chúng mới chịu phóng thích ông.

Nguyễn Hữu Hanh tại Hội nghị các Tổng trưởng Kinh tế các nước châu Á.

Đến Paris, Nguyễn Hữu Hanh học các khóa dự bị tại Trường Lakanal ở thị trấn Bourg La Reine, gần Paris. Năm sau, ông thi đậu vào Cao đẳng HEC (Hautes Études Commerciales) - ngôi trường thương mại ngân hàng danh tiếng nhất nước Pháp. Ba năm sau Nguyễn Hữu Hanh được nhận vào Trường ENA (École Nationale d'Administration - Trường Quốc gia Hành chính) là nơi đào tạo những công chức cao cấp của Pháp. Điều này rất đặc biệt vì đây là lần đầu tiên Trường ENA

nhận sinh viên các nước thuộc địa. Vì không có quốc tịch Pháp nên Nguyễn Hữu Hanh chỉ được học một năm giảng bài, chứ không được tham dự 2 năm tập sự vốn chỉ dành cho sinh viên Pháp.

Sau khi tốt nghiệp HEC, Nguyễn Hữu Hanh được nhà trường chọn đi Hoa Kỳ để học tập "lối sống Mỹ". Mỗi nước được chọn 2 sinh viên đại diện sau một kỳ thi, và ông được chọn cùng một sinh viên Pháp. Tuy nhiên, nhà chức trách Pháp không chấp nhận Nguyễn Hữu Hanh vào danh sách vì ông không phải dân Pháp. Rất may Hội International Fund ở New York không đồng ý cho thay sinh viên khác.

Chuyến đi bắt đầu từ Paris, qua Amsterdam, Hà Lan rồi qua Shannon ở Ireland mới bay đến New York. Đến Mỹ, Nguyễn Hữu Hanh đi khắp các bang Georgia, Illinois, Chicago, Galveston, Texas rồi trở lại New York. Tại các bang này, ông sống với 28 gia đình Mỹ. Thông qua việc học tập "lối sống Mỹ như thế" ông có cơ hội học hỏi rất nhiều về đời sống, tập quán, sự suy nghĩ, phân tích, nhận định của họ, nhất là trên phương diện chính trị. Nhờ vậy, sau này, trong những năm 1969 - 1970, khi phong trào chống chiến tranh Việt Nam lan rộng tại Mỹ, Nguyễn Hữu Hanh hiểu ngay diễn biến của thời cuộc, tác động của cuộc chiến đối với quần chúng, Quốc hội, và đường lối chính trị của các cơ quan Chính phủ Mỹ. Ông nhiều lần trao đổi với Tổng thống VNCH Nguyễn Văn Thiệu và các lãnh đạo chính trị của VNCH. Tuy nhiên, Nguyễn Văn Thiệu đã không tin lời ông.

Kết thúc chuyến "thực tập" tại Mỹ, Nguyễn Hữu Hanh quay về Paris và được giáo sư Henri Fournier giới thiệu ông với René Frappart, Tổng giám đốc Ngân hàng Trung ương Đông Dương. Đầu năm 1954, Nguyễn Hữu Hanh trở về Việt Nam làm việc cho ngân hàng này.

Cổ vấn của Tổng thống VNCH

Sau Hiệp định Genève năm 1954, tại miền Nam, được sự hậu thuẫn của Mỹ, ngày 16/6/1954, Ngô Đình Diệm lên chức Thủ tướng. Tiếp đó là cuộc trưng cầu dân ý năm 1955 đã chấm dứt chính thể quốc gia, Quốc trưởng Bảo Đại bị phế truất. Chính quyền VNCH được thành lập và Ngô Đình Diệm trở thành Tổng thống.

Nguyễn Hữu Hanh cùng phái đoàn tại Hội nghị các Bộ trưởng Kinh tế các nước châu Á Thái Bình Dương thời VNCH.

Tuy nhiên, lúc này nền tài chính miền Nam vẫn do Ngân hàng Trung ương Đông Dương mà phía sau là Chính phủ Pháp quản lý. Vì thế Ngô Đình Diệm rất cần một cổ vấn tin cậy để thiết lập một

nền tài chính mới. Ông ta sai phụ tá Tôn Thất Cẩn tới Ngân hàng Trung ương Đông Dương để tìm một người có thể đảm đương nhiệm vụ trên. Chủ tịch Hội đồng Quản trị Victor Cusin và Tổng giám đốc René Frappart của Ngân hàng Đông Dương liền đề cử Nguyễn Hữu Hanh.

Được Tôn Thất Cẩn báo lại, Ngô Đình Diệm rất bất ngờ. Ông ta cười bảo rằng "thằng nhỏ này thường đem hoa lan tới cho tôi và tôi thường xoa đầu nó để cảm ơn. Làm sao nó làm cố vấn tài chính cho tôi được?". Một số thành viên trong nội các từng gặp gỡ Nguyễn Hữu Hanh cho Ngô Đình Diệm biết, Nguyễn Hữu Hanh là một thành viên cao cấp rất có khả năng trong Ban giám đốc Ngân hàng Trung ương Đông Dương, là người tốt nhất mà Ngô Đình Diệm có thể kiểm soát được.

Vài ngày sau, Ngô Đình Diệm gọi Nguyễn Hữu Hanh đến và yêu cầu làm cố vấn tài chính và kinh tế cho ông ta. Theo kiểu riêng của mình xưa nay, Ngô Đình Diệm không ký một sắc lệnh bổ nhiệm nào, mà chỉ tuyên bố bằng miệng cho các thành viên nội các chính phủ, đặc biệt là người em đầy uy quyền của ông, Cố vấn Ngô Đình Nhu, và Bộ trưởng Phủ Tổng thống Nguyễn Đình Thuần, người luôn làm tâm bình phong với bất cứ ai muốn gặp ông Diệm. Ngô Đình Nhu và Nguyễn Đình Thuần đều không đồng ý Nguyễn Hữu Hanh, cả hai tỏ ra rất khó chịu nhưng không ai dám cãi lời. Và cũng chính vì sự khó chịu này đã gây cho Nguyễn Hữu Hanh nhiều bất lợi sau này, đến nỗi ông phải từ chức và ra đi vào năm 1961.

Ngày 1/1/1955, theo một thỏa thuận với Pháp, Ngân hàng Trung ương 3 nước Đông Dương được tách ra làm 3 Ngân hàng Quốc gia Trung ương. Ngân hàng Quốc gia Việt Nam (VNCH) được thành lập ngay ngày hôm ấy bởi một sắc lệnh do Ngô Đình Diệm ký. Dương Tấn Tài được bổ nhiệm làm Thống đốc, Nguyễn Hữu Hanh làm Tổng giám đốc Ngân hàng Quốc gia. Lần này thì có sắc lệnh bổ nhiệm hẳn hoi. Trên cương vị Thống đốc nhưng Dương Tấn Tài chỉ luôn dành thì giờ để lo toan những chi tiết hành chính nhỏ nhặt, bỏ qua các vấn đề tiền tệ và tài chính cần phải được giải quyết trong buổi chuyển tiếp từ một nền kinh tế thuộc địa qua nền kinh tế mới.

Ngô Đình Diệm quyết định cử một chính trị gia thay thế Dương Tấn Tài. Theo đó, Vũ Quốc Thúc được chỉ định làm Thống đốc với nhiệm vụ lo các mối quan hệ hành chính và chính trị với chính phủ. Riêng công việc điều hành kinh tế tài chính Ngô Đình Diệm đều giao phó cho Tổng giám đốc Nguyễn Hữu Hanh.

Kỳ 2: Nguyễn Hữu Hanh – Cố vấn kinh tế cho hai đời tổng thống Việt Nam Cộng hòa

Qua sự khôn khéo trong thương thuyết, Nguyễn Hữu Hanh đã giúp Ngô Đình Diệm thu hồi được hơn 33 tấn vàng bị quân Pháp mang theo khi rút quân về nước năm 1955. Trở thành "người hùng" của Ngô Đình Diệm nhưng Nguyễn Hữu Hanh lại là cái gai trong mắt của vợ chồng cố vấn Ngô Đình Nhu. Ông lại là người cương quyết từ chối những đề nghị "giúp đỡ" của Ngô Đình Thục, ngay cả khi có sự can thiệp của Tổng thống Ngô Đình Diệm.

Khi trở thành cố vấn kinh tế tài chính cho Tổng thống, Nguyễn Hữu Hanh giúp Ngô Đình Diệm sắp xếp lại nền kinh tế đang lệ thuộc Pháp và kiến thiết lại nền tài chính tiền tệ của VNCH. Sau nhiều lần sang Paris, Nguyễn Hữu Hanh đã thuyết phục được Bộ trưởng Tài chính Antoine Pinay (sau này là Thủ tướng Pháp) nhượng bộ và ký kết những thỏa ước kinh tế quan trọng.

Đặc biệt, qua sự khôn khéo trong thương thuyết, ông đã giúp Ngô Đình Diệm thu hồi được hơn 33 tấn vàng bị quân Pháp mang theo khi rút quân về nước năm 1955. Trở thành "người hùng" của Ngô Đình Diệm nhưng Nguyễn Hữu Hanh lại là cái gai trong mắt của vợ chồng cố vấn Ngô Đình Nhu. Ông lại là người cương quyết từ chối những đề nghị "giúp đỡ" của Ngô Đình Thục, ngay cả khi có sự can thiệp của Tổng thống Ngô Đình Diệm.

Thành lập ngân hàng thương mại lớn nhất miền Nam

Trong những tháng đầu tiên của năm 1955, trong lúc rút quân ra khỏi Việt Nam, thực dân Pháp đã cố lật đổ chính phủ Ngô Đình Diệm bằng cách vũ trang và xúi giục các giáo phái Cao Đài, Hòa Hảo và Bình Xuyên, cùng với các sĩ quan quân đội bất mãn chống lại Ngô Đình Diệm. Tình trạng khủng hoảng chính trị và xã hội tiếp sau đó đã tạo nên một sự bất an và rối loạn trong giới kinh doanh, tất cả các mặt hàng nhập cảng chủ yếu bị dừng lại, đe dọa nguồn cung cấp còn đang mong manh của VNCH. Giá cả tăng vọt và thị trường chợ đen lũng đoạn. Những công ty Pháp đang thống trị thị trường hàng nhập khẩu không chịu nhập hàng vào miền Nam, các ngân hàng thương mại hầu hết do người Pháp sở hữu cũng chẳng thèm từ chối việc tài trợ nhập cảng.

Nguyễn Hữu Hanh lúc làm Thống đốc Ngân hàng Quốc gia, năm 1965.

Trước tình hình đen tối như thế, giữa năm 1955, Ngô Đình Diệm quyết định thành lập một ngân hàng thương mại tại Sài Gòn để cạnh tranh với các ngân hàng Pháp và hỗ trợ cho nền kinh tế. Ông Diệm giao việc này cho Nguyễn Hữu Hanh với một sắc luật cho phép ngân hàng trung ương cấp một khoản tín dụng là 200 triệu đồng để thành lập một ngân hàng mới.

Nguyễn Hữu Hanh liền xuất tiền mua lại trụ sở Ngân hàng Banque de l'Indochine và tuyển dụng nhân viên, chuẩn bị cho việc ra đời một ngân hàng thương mại. Khi công việc xây dựng hoàn chỉnh, ngân hàng mới có tên là Ngân hàng Thương Tín chính thức đi vào hoạt động vào tháng 1/1956. Nguyễn Hữu Hanh thôi chức Tổng giám đốc Ngân hàng Quốc gia để làm Tổng giám đốc và Chủ tịch Hội đồng Quản trị Ngân hàng Thương Tín. Ông mời một người Pháp tên Roger Becker trước đây ở Ngân hàng Trung ương Đông Dương về làm việc. Người Pháp này đã giúp Nguyễn Hữu Hanh rất nhiều trong việc thiết lập các phương thức hoạt động và điều lệ ngân hàng. Sau một thời gian hoạt động, Ngân hàng Thương Tín trở thành ngân hàng thương mại lớn nhất miền Nam lúc bấy giờ.

Tháng 9/1956, toàn bộ hệ thống ngân hàng và cả miền Nam rung chuyển bởi một vụ xì-căng-đan ở Ngân hàng Quốc gia. Những tờ giấy bạc được đánh dấu để thiêu hủy đã bị lấy cắp khỏi hầm chứa. Số tiền lên đến 250 triệu đồng, tương đương với 8 triệu đôla lúc bấy giờ. Người đứng đầu bộ phận kiểm ngân là Vũ Đình Đa và viên thủ quỹ người Pháp tên là André Heurtier bị bắt. Ngô Đình Diệm yêu cầu Nguyễn Hữu Hanh trở về lại Ngân hàng Quốc gia để làm một cuộc điều tra sâu rộng và tổ chức lại toàn bộ ngân hàng để tránh một tai nạn tương tự trong tương lai. Ngô Đình Diệm ký ngay lập tức một sắc lệnh bổ nhiệm Nguyễn Hữu Hanh một lần nữa làm Tổng giám đốc Ngân hàng Quốc gia.

Sau khi Nguyễn Hữu Hanh nộp bản báo cáo mô tả chi tiết vụ mất cắp và trách nhiệm của nhiều thành viên cao cấp trong ban điều hành, nhưng không cáo buộc Vũ Quốc Thúc một lỗi nào, ngoại trừ sự chênh mảng và thiếu năng lực, Ngô Đình Diệm vẫn cách chức Thống đốc của Vũ Quốc Thúc và thay bằng Trần Hữu Phương lúc này đang là Bộ trưởng Tài chính.

Cuộc thương thuyết với Bộ trưởng Tài chính Pháp

Tháng 11/1956, sau khi đã hoàn tất việc tổ chức và sắp xếp lại Ngân hàng Quốc gia, Nguyễn Hữu Hanh quyết định tiến công vào các vấn đề đang cấp bách: phải thương lượng một hiệp định

tiền tệ mới với Pháp, chuyển số dự trữ bằng đồng pho-răng (franc) Pháp qua các loại tiền khác để tránh bị hao hụt thêm trị giá dự trữ ngoại tệ, vì lâu nay đồng tiền này không có giá trị quy đổi ra đôla Mỹ, bảng Anh hay yên Nhật. Và đặc biệt là phải thu hồi số vàng đang nằm ở Ngân hàng Quốc gia Pháp... Được sự đồng ý của Ngô Đình Diệm, Nguyễn Hữu Hanh đến Paris, tiếp xúc với Ngân hàng Quốc gia và Bộ Tài chính Pháp. Tuy nhiên, Chính phủ Pháp không được thông báo chính thức về chuyên công tác của Nguyễn Hữu Hanh. Vì vậy không có cuộc tiếp xúc chính thức nào được diễn ra.

Đến tháng 6/1957, nhận thấy đồng pho-răng càng lúc càng mất giá, Nguyễn Hữu Hanh khuyên Ngô Đình Diệm nên ra lệnh rời bỏ sự ảnh hưởng của đồng pho-răng mà không cần có sự thỏa thuận với Pháp. Nhưng trước khi dùng tới biện pháp cuối cùng này, Chính phủ VNCH nên thương lượng với Chính phủ Pháp để đạt được một hiệp định mới giữa hai bên. Nhận ra tầm quan trọng và sự cấp thiết của vấn đề, Ngô Đình Diệm yêu cầu Nguyễn Hữu Hanh xúc tiến ngay việc này.

Được sự ủy quyền chính thức của Ngô Đình Diệm, Nguyễn Hữu Hanh lại đi Pháp. Lần này nhà chức trách Pháp đã được Tòa đại sứ Pháp ở Sài Gòn thông báo chính thức về chuyên công tác của Nguyễn Hữu Hanh. Họ tiếp đón ông nồng hậu, nhưng không có ai trong chính quyền Pháp tỏ vẻ hào hứng với những cuộc thảo luận bất lợi như vậy. Thực tế đó không phải chuyện thương lượng đơn thuần mà là vấn đề chính trị hết sức phức tạp và gai góc. Nếu thành công, đây sẽ là lần đầu tiên nước Pháp thương thuyết về một hiệp ước tiền tệ với một nước thuộc địa cũ. Và bất cứ một nhượng bộ nào của Pháp cũng sẽ bị các nước thuộc địa cũ và các nước trong Liên hiệp Pháp coi là tiền đề của những đòi hỏi gây nhiều rắc rối cho "nước mẹ Pháp" về sau này.

Qua sự giúp đỡ của René Bousquet - cựu Phó tổng giám đốc Ngân hàng Đông Dương, lúc này đang là Thứ trưởng Bộ Nội vụ Pháp, Nguyễn Hữu Hanh có cuộc hội kiến với Bộ trưởng Bộ Tài chính Pháp Antoine Pinay. Antoine Pinay là một nhân vật rất nổi tiếng ở châu Âu, được tướng De Gaulle bổ nhiệm chức Bộ trưởng Tài chính Pháp vào đầu năm 1957 (về sau ông này trở thành Tổng thống Pháp).

Mọi việc đang diễn ra tốt đẹp thì bất ngờ Tòa đại sứ VNCH tại Paris chuyển lệnh của Ngô Đình Diệm yêu cầu Nguyễn Hữu Hanh về nước. Chưa biết sự việc thế nào, Nguyễn Hữu Hanh vô tình gặp Ngô Đình Luyện (Đại sứ VNCH tại Anh) đang công tác ở Paris. Ngô Đình Luyện khuyên ông cứ ở lại và tiếp tục công việc, ông ta sẽ gọi điện cho anh trai Ngô Đình Diệm ngay lập tức. Nhưng Nguyễn Hữu Hanh vẫn quyết định quay về. Thì ra, vì sự ghen ghét cá nhân, Nguyễn Hữu Hanh bị Ngô Đình Nhu và Bộ trưởng Phủ tổng thống Nguyễn Đình Thuần nhỏ to với Ngô Đình Diệm rằng Nguyễn Hữu Hanh đang làm một công việc không tương xứng, không ai ở nước Pháp thêm tiếp một tay Tổng giám đốc quèn như ông. Tuy nhiên sau khi nghe báo cáo tiến trình công việc, Ngô Đình Diệm mới nhận ra rằng ông đã nghe những lời tố cáo phi lý. Ông ta yêu cầu Nguyễn Hữu Hanh sắp xếp quay trở lại Paris.

Trở lại Pháp, Nguyễn Hữu Hanh gặp Pierre Sadrin, Giám đốc và Georges Lapeyre, Phó giám đốc Tài chính Hải ngoại Pháp, sau đó gặp Thống đốc Ngân hàng Baumgartner và Phó thống đốc Calvet của Ngân hàng Quốc gia Pháp. Và đặc biệt, với sự giúp đỡ của René Bousquet cùng các bạn của ông ta, Nguyễn Hữu Hanh được hội kiến với Bộ trưởng Tài chính Pháp Antoine Pinay. Lúc này, Antoine Pinay đang nằm trên giường bệnh nhưng cũng đồng ý tiếp Nguyễn Hữu Hanh.

Hai người đã thảo luận một danh sách dài các vấn đề giữa hai quốc gia, trong đó có vấn đề dự trữ ngoại tệ của VNCH, hệ thống chi trả với nước Pháp, số vàng của VNCH và một số vấn đề khác của ngân khố VNCH. Nhưng trên hết, Nguyễn Hữu Hanh yêu cầu đồng pho-răng thu được từ

việc xuất khẩu qua Pháp và qua các thuộc địa của Pháp phải đổi được ra các tiền khác. Antoine Pinay cho biết đây là một điều rất khó khăn và rất nhạy cảm về mặt chính trị, bởi vì việc cho phép hoán đổi một phần hoặc toàn bộ đối với một thành viên trong khu vực đồng phơ-răng là điều không thể tưởng tượng được vào lúc đó, về cả mặt chính trị lẫn kỹ thuật. Việc nước Pháp nhượng bộ như vậy sẽ gây nên một cơn địa chấn chính trị.

Tại Hội nghị Thống đốc Ngân hàng Trung ương 3 nước Đại Hàn, Trung Hoa (Đài Loan), Việt Nam Cộng hòa tại Đài Bắc, năm 1966.

Tuy nhiên, Antoine Pinay yêu cầu Nguyễn Hữu Hanh phải có một văn kiện ghi rõ các đề tài thảo luận. Ông ta hứa sẽ trả lời sớm và vui lòng ký kết một thỏa ước tiền tệ mới như đề nghị và sẽ viện trợ kinh tế, tài chính cho chính quyền Ngô Đình Diệm. Nhưng trước mắt ông muốn cải thiện mối quan hệ giữa hai nước hiện đang ở mức thấp nhất kể từ sau vụ truất phế Quốc trưởng Bảo Đại và vụ bắt giam hai người Pháp bị buộc tội gián điệp đầu năm 1956. Antoine Pinay yêu cầu chính quyền Ngô Đình Diệm trả tự do cho hai người Pháp như một cử chỉ thiện chí.

Trong chuyến đầu tiên sang thăm Sài Gòn, Antoine Pinay hứa sẽ hỏi thúc việc giải quyết các vấn đề và tổ chức viện trợ kinh tế tài chính cho VNCH, còn Ngô Đình Diệm hứa sẽ thả hai gián điệp Pháp. Antoine Pinay trở lại Sài Gòn lần thứ hai vào cuối năm 1958. Qua hai ngày thảo luận và thống nhất những điều khoản, bản thỏa ước đã được ký kết chính thức.

Cuối cùng nước Pháp đã nhượng bộ cho Chính phủ Ngô Đình Diệm nhiều điều khoản quan trọng về mặt kinh tế tài chính cũng như cấp những khoản viện trợ kinh tế:

1. Đồng phơ-răng có thể đổi sang tiền khác để chi trả cho mặt hàng xuất khẩu qua Pháp; do đó tránh được tình trạng hao hụt trị giá dự trữ ngoại tệ trong trường hợp đồng phơ-răng mất giá hay bị phá giá.
2. VNCH bước ra khỏi khu vực đồng phơ-răng Pháp. Sau đó VNCH gia nhập khu vực đồng đôla Mỹ.
3. Thu hồi được hơn 33 tấn vàng nằm trong Ngân hàng Quốc gia Pháp, số vàng đó đã được đứng tên Ngân hàng Quốc gia VNCH ở trong hầm chứa của Ngân hàng Quốc gia Pháp.

4. Đòi lại được số tiền mà Ngân khố Pháp nợ Ngân khố VNCH.

5. Tranh thủ được số viện trợ kinh tế mà Bộ trưởng Antoine Pinay, sau này là Thủ tướng đã hứa cho Chính phủ Ngô Đình Diệm, mở đường cho những đợt viện trợ tài chính sau này của Pháp.

Bất mãn và ra đi

Những việc làm của Nguyễn Hữu Hanh ngày càng tạo lòng tin tuyệt đối đối với Ngô Đình Diệm. Ngoài chức danh Cố vấn Kinh tế, Ngô Đình Diệm còn yêu cầu Phó tổng thống Nguyễn Ngọc Thơ đưa tên Nguyễn Hữu Hanh vào danh sách thành viên Hội đồng Tối cao Tiền tệ. Đây là cơ quan thảo luận và quyết định mọi vấn đề tài chính, kinh tế và tiền tệ của chính quyền VNCH. Ngô Đình Diệm muốn có một chuyên gia thật sự trong hội đồng, các thành viên khác đều là các chính trị gia được bổ nhiệm.

Thế nhưng, vì nắm giữ những chức vụ chủ chốt về kinh tế và dám có những quyết định táo bạo, quyết liệt, cứng rắn, vô tình Nguyễn Hữu Hanh đã tạo cho mình nhiều kẻ thù. Hai trong số đó là Ngô Đình Thục và Ngô Đình Nhu. Mặc dù vậy, ông vẫn chống đối vợ chồng Ngô Đình Nhu tới cùng và sẵn sàng từ chối những đề nghị hợp tác, giúp đỡ của Ngô Đình Thục, ngay cả khi có sự can thiệp của Ngô Đình Diệm. Chính vì vậy, cuộc sống của ông ngày càng trở nên ngột ngạt.

Ngày 15/9/1960, Nguyễn Hữu Hanh quyết định từ chức để ra nước ngoài làm việc, nhưng Ngô Đình Diệm không đồng ý. Đến tháng 3/1961, ông lại một lần nữa xin từ chức. Trong khi Ngô Đình Diệm còn đang tìm cách giữ chân ông thì Ngô Đình Nhu lại hối thúc việc ký quyết định. Cuối cùng, Ngô Đình Diệm đành chấp nhận trong sự tiếc nuối.

Những kẻ ghen ghét, ganh tị với Nguyễn Hữu Hanh coi như đó là dấu chấm hết cho một sự nghiệp đầy danh vọng của ông. Tuy nhiên, khó ai ngờ rằng vài năm sau đó, Nguyễn Hữu Hanh lại quay về Sài Gòn với những chức vụ không kém phần quan trọng trong chính quyền Nguyễn Văn Thiệu.

KỶ 3: CUỘC CẢI CÁCH KINH TẾ CHO CHÍNH QUYỀN NGUYỄN VĂN THIỆU

Xã hội miền Nam Việt Nam từ năm 1963 đến 1965 trải qua những cơn khủng hoảng chính trị do những cuộc đảo chính diễn ra liên miên, ảnh hưởng rất lớn đến nền kinh tế tài chính. Với cương vị Cố vấn kinh tế tài chính cho chính quyền Nguyễn Văn Thiệu, Nguyễn Hữu Hanh đã sắp xếp, tổ chức lại các hoạt động kinh tế.

Năm 1966, ông tiến hành một cuộc cải cách tiền tệ làm chấn động dư luận Sài Gòn. Các tờ báo đã in những tít lớn và giật gân để chỉ trích kịch liệt. Họ tặng cho Nguyễn Hữu Hanh danh hiệu "Vua phá giá" và ông là "kẻ chủ mưu" đứng sau cuộc cải cách.

"Vua phá giá" năm 1966

Sau khi Ngô Đình Diệm bị lật đổ và bị giết vào tháng 11/1963, chính trường Sài Gòn lâm vào cảnh rối loạn. Những cuộc đấu đá, lật đổ giữa các phe nhóm quân đội cũng như các cuộc đụng độ tôn giáo giữa phật tử và tín đồ Thiên Chúa giáo đe dọa cục diện chính trị miền Nam Việt Nam, thậm chí nhiều người đã tiên đoán một cuộc sụp đổ toàn diện của miền Nam sẽ xảy ra vào năm 1965. Lúc này, Nguyễn Hữu Hanh đang là Chánh sự vụ của Ngân hàng Thế giới (World Bank). Ông được giao phụ trách hệ thống ngân hàng phát triển ở Bắc Phi và các quốc gia nói tiếng Pháp với mức lương 22.000 đôla mỗi năm - mức lương cao ngất ngưỡng thời bấy giờ.

Nguyễn Hữu Hanh tại Hội nghị Thống đốc Ngân hàng Trung ương các nước Đông Nam Á, Bangkok, Thái Lan năm 1967.

Tháng 9/1965, tướng Nguyễn Cao Kỳ, người vừa được Hội đồng Tướng lãnh chỉ định làm Thủ tướng đã sai Vũ Văn Thái, Đại sứ VNCH ở Washington tới thuyết phục Nguyễn Hữu Hanh về nước giúp cho chính phủ mới thành lập. Tổng thống Mỹ Johnson chỉ thị cho Bộ Ngoại giao và những người phụ tá tiếp xúc Nguyễn Hữu Hanh và thuyết phục ông trở về Sài Gòn. Nguyễn Hữu Hanh trả lời sẽ trở về nếu cả Hoa Kỳ và VNCH chấp nhận sự nghiêm ngặt và những phương pháp điều hành cứng rắn của ông.

Đại diện Bộ Ngoại giao Mỹ Peter Ferguson và những phụ tá Nhà Trắng bảo đảm với Nguyễn Hữu Hanh rằng ông sẽ được hoàn toàn tự do làm việc, thậm chí còn được hỗ trợ toàn diện từ Nhà Trắng. Tướng Nguyễn Cao Kỳ cũng hứa là Nguyễn Hữu Hanh sẽ được toàn quyền hành động và Chính phủ VNCH sẽ hỗ trợ tối đa. Đứng trước một tương lai sáng sủa như vậy nhưng Nguyễn Hữu Hanh vẫn thấy do dự bởi ông có cảm giác mình không đủ sự kính trọng cần thiết để làm việc dưới quyền của tướng Kỳ? Hơn nữa tình hình Sài Gòn lúc này đang căng thẳng, trở về trong thời điểm như thế rất phiêu lưu và nguy hiểm.

Tuy nhiên đến tháng 11/1965, Nguyễn Hữu Hanh vẫn quyết định về nước nhận chức Thống đốc Ngân hàng Quốc gia VNCH kiêm Cố vấn kinh tế cho chính quyền. Ông phải đối mặt với một nền kinh tế tài chính đang bị lộn vào giữa vòng tham nhũng, đầu cơ, chợ đen, cùng những bất an xã hội. Trước cục diện như vậy, đầu tháng 6-1966, Nguyễn Hữu Hanh quyết định thực hiện một cuộc cải cách tiền tệ. Ông làm việc với Quỹ Tiền tệ Quốc tế để tranh thủ sự đồng tình và hỗ trợ.

Sau đó, ông tham khảo Cơ quan Viện trợ Hoa Kỳ để xin thêm viện trợ cho dự án và cấp thêm viện trợ PL480 (chương trình viện trợ hàng năm của Hoa Kỳ) để có một khối lượng lớn cung cấp cho thị trường các mặt hàng chủ yếu như gạo, bột mì, đường, sữa... Ông nói chuyện với Nhà Trắng để có một sự chấp thuận đặc biệt, cho phép bán vàng cho dân chúng vào thời gian hạ giá đồng tiền để kiếm bớt giá vàng, tạo một điều kiện tâm lý thích hợp và ổn định tỷ giá hối đoái.

Ông yêu cầu Quỹ Tiền tệ Quốc tế bật đèn xanh cho việc mua bán vàng, hỗ trợ hoàn toàn về phương diện kỹ thuật cho việc chuẩn bị cải cách kinh tế. Bản thân ông và 4 người phụ tá thân cận cùng 3 thư ký rất tin cậy làm việc đêm ngày cho chương trình cải cách. Tất cả đều làm việc căng thẳng nhưng rất âm thầm, bí mật.

Vào một ngày thứ bảy trong tháng 6/1966, Nguyễn Hữu Hanh trình toàn bộ kế hoạch lên Nguyễn Cao Kỳ và Bộ trưởng Kinh tế Âu Trường Thanh để cùng ký duyệt. Và cuộc cải cách tiền tệ được thông báo vào sáng ngày hôm sau, ngày Chủ nhật, khi các ngân hàng và các tổ chức kinh tế tài chính đã đóng cửa. Người dân cũng như giới tài chính và kinh doanh hoàn toàn bị bất ngờ và những hậu quả tiêu cực ngắn hạn được giới hạn ở mức tối thiểu. Đồng thời, Nguyễn Hữu Hanh cũng cho phép các ngân hàng thương mại và các cửa hiệu vàng bạc mua vàng từ Ngân hàng Quốc gia và bán cho người dân. Đây quả là một sự ngạc nhiên rất lớn cho tất cả mọi người bởi vì vàng là mặt hàng được đánh giá cao nhất và được mọi người chuộng nhất vào lúc đó. Các tin tức về việc bán vàng cho người dân đã có một ảnh hưởng rất lớn về mặt tâm lý người dân và đã góp phần làm giảm đáng kể những hiệu quả không tốt của việc hạ giá đồng tiền đối với dư luận.

Việc cải cách tiền tệ này đã gây ra một làn sóng ồn ào trong dư luận và các tờ báo đã in những tit lớn và giật gân để chỉ trích Chính phủ VNCH kịch liệt. Họ tặng cho Nguyễn Hữu Hanh danh hiệu "Vua phá giá" và ông là "kẻ chủ mưu" đứng sau cuộc cải cách. Nguyễn Cao Kỳ và Bộ trưởng Kinh tế Âu Trường Thanh đứng ở "hậu trường" để Nguyễn Hữu Hanh gánh tất cả mọi lời chỉ trích. Thế nhưng Quỹ Tiền tệ Quốc tế lại khen ngợi không tiếc lời về sự thành công của chiến dịch và lấy nó dẫn chứng như là một trong những chiến dịch tài chính thành công nhất từ trước

đến thời điểm đó. Chính phủ Mỹ cũng ca ngợi sự thành công của chương trình cải cách và khen ngợi sự khôn khéo và can đảm của Nguyễn Hữu Hanh.

Thương thuyết với Nhà Trắng

Sau vụ cải cách tiền tệ năm 1966, Nguyễn Hữu Hanh bắt tay vào việc tái tổ chức lại Ngân hàng Quốc gia lần thứ hai (lần đầu ông thực hiện dưới thời Ngô Đình Diệm), đặc biệt là nâng cao vai trò trong việc lập chính sách kinh tế tài chính cho chính phủ VNCH. Ông luôn được Nguyễn Cao Kỳ mời tham dự các buổi họp nội các bàn về các vấn đề kinh tế tài chính và tham khảo ông các chính sách, phương án giải quyết những vấn đề khó khăn, đặc biệt là những vấn đề liên quan đến Chính phủ Mỹ.

Nguyễn Hữu Hanh (thứ hai từ trái qua) trong phái đoàn làm việc với Tổng thống Johnson năm 1966 tại Washington D.C..

Trước lúc Nguyễn Hữu Hanh chấp nhận lời đề nghị về Sài Gòn làm việc cho chính quyền Nguyễn Văn Thiệu, Tổng thống Mỹ Johnson chỉ thị đại diện Nhà Trắng và Bộ Ngoại giao thông báo cho Nguyễn Hữu Hanh biết là Chính phủ Hoa Kỳ sẽ giúp Nguyễn Hữu Hanh đầy đủ phương tiện để làm việc, mở rộng thêm chương trình viện trợ cho VNCH để giữ thế quân bình trên mặt tiền tệ, tiếp tục phát triển kinh tế trong tương lai.

Tuy nhiên đến năm 1967 Quốc hội Mỹ muốn hạ khoản viện trợ xuống còn 250 triệu đôla thay vì là 300 triệu đôla như bình thường, với lý do là chương trình viện trợ cho VNCH vào thời điểm đó đã quá lớn rồi. Chính quyền Mỹ và Nhà Trắng làm áp lực rất mạnh đối với VNCH nhằm chấp nhận những điều khoản do Mỹ quy định. Chính phủ Nguyễn Văn Thiệu tỏ ra nhượng bộ nhưng Nguyễn Hữu Hanh với tư cách là Cố vấn kinh tế tài chính và Thống đốc Ngân hàng Quốc gia của VNCH đã không đồng ý. Ông nêu rõ cho Nguyễn Văn Thiệu và Nguyễn Cao Kỳ biết chính phủ cần phải có ít nhất là 300 triệu đôla mỗi năm mới có thể giữ cho VNCH được một khoảng đệm trong số dự trữ ngoại tệ và để chính phủ có thể có một chính sách độc lập khi có sự khác biệt với quan điểm của Mỹ. Vì những lý do chính trị, Nguyễn Văn Thiệu và Nguyễn Cao Kỳ đều dễ dàng

nhượng bộ, nhưng Nguyễn Hữu Hanh nhất định giữ vững quan điểm và từ chối điều chỉnh chính sách của Ngân hàng Quốc gia để hạ xuống số dự trữ như Chính phủ Hoa Kỳ yêu cầu.

Những cuộc thương lượng giữa Nguyễn Hữu Hanh và Robert Komer - Phó đại sứ Mỹ tại Sài Gòn không đi đến một kết quả nào, vì cả hai đều không chịu nhượng bộ. Hai người quyết định sang Washington thảo luận với Nhà Trắng và tiếp kiến Tổng thống Lyndon Johnson. Tại Washington, Nguyễn Hữu Hanh vẫn cương quyết giữ quan điểm của mình. Ông cũng đòi chương trình PL480, vốn là một phần của toàn bộ chương trình viện trợ, phải được hoàn toàn dành riêng cho Chính phủ VNCH sử dụng vào việc phát triển kinh tế thay vì để Chính phủ Mỹ dùng cho các mục đích quân sự hay chính trị. Hai điều này cùng với một số điều khác ít phức tạp hơn đã là đề tài của nhiều cuộc tranh luận giữa Robert Komer và Nguyễn Hữu Hanh tại Nhà Trắng dưới sự chứng kiến của Lyndon Johnson. Nhưng sự việc vẫn chưa ngã ngũ.

Một tuần sau, Nguyễn Hữu Hanh trở lại Sài Gòn và nhận được một công hàm của Bùi Diễm, Đại sứ VNCH tại Washington, chuyển một văn kiện do Robert Komer gửi, đề cập những điểm đã thảo luận tại Nhà Trắng. Lá thư của Bùi Diễm ủng hộ quan điểm của Robert Komer và bày tỏ sự bất mãn về quan điểm cứng rắn của Nguyễn Hữu Hanh. Bùi Diễm cũng gửi một công hàm như vậy tới Nguyễn Cao Kỳ, đổ trách nhiệm cuộc thương thuyết bị bế tắc cho sự cố chấp của Nguyễn Hữu Hanh. Tuy nhiên, Nguyễn Cao Kỳ đã giao phó hoàn toàn vấn đề cho Nguyễn Hữu Hanh, ông ta chỉ can thiệp khi nào ông ta thấy cần phải nhượng bộ Hoa Kỳ.

Nguyễn Hữu Hanh gửi lại cho Robert Komer một bức thư cũng mạnh mẽ không kém, thông qua Nhà Trắng và Bộ Ngoại giao VNCH. Trong một lá thư khác gửi cho Bùi Diễm, ông xác định lại quan điểm của mình và lấy làm tiếc cho quan điểm mềm yếu của Bùi Diễm và việc ông ta đứng về phía chính quyền Mỹ mà không bảo vệ những chính sách có lợi cho VNCH. Mọi việc đang căng thẳng, thì thật bất ngờ, Nguyễn Cao Kỳ vì ngại mất lòng Chính phủ Hoa Kỳ nên đã đồng ý ký thỏa ước với Phó đại sứ Robert Komer khi ông này trở lại Sài Gòn.

Một tuần sau, dưới sự cho phép của Nguyễn Cao Kỳ, Nguyễn Hữu Hanh bay qua Washington để giải quyết vấn đề bằng một đường lối mềm mỏng hơn. Ông ký một thỏa ước kinh tế tài chính trọn gói, trong đó VNCH được cấp thêm một khoản viện trợ để lập Quỹ Tái thiết là 50 triệu đôla. Theo ông, đó là một nước cờ kỹ thuật để bù lại mức viện trợ 250 triệu đôla mà Nguyễn Cao Kỳ đã chấp nhận ký trước đó. Như vậy mức dự trữ ngoại tệ của VNCH vẫn được nâng lên một cách gián tiếp là 300 triệu đô la.

Sự bất mãn mạnh mẽ

Nguyễn Cao Kỳ luôn miệng tuyên bố rằng chính quyền của ông ta là một chính quyền trung thực, một chính quyền của người nghèo và ông ta sẽ nhổ sạch tận gốc mọi tham nhũng trong chính phủ và trong quân đội (?). Thế nhưng thực tế thì nạn buôn lậu, tham nhũng tràn lan và chuyện mua bán ma túy luôn là vấn đề cực kỳ nhức nhối, trở thành mối quan tâm đặc biệt của Hoa Kỳ ở giai đoạn này.

Một lần, Nguyễn Hữu Hanh được CID (Cơ quan Điều tra hình sự, một bộ phận của CIA) mật báo là có một chiếc xe tải chở đầy thuốc phiện đã bị nổ lốp và đang nằm ở một con đường trong thành phố. Nguyễn Hữu Hanh gọi tướng Nguyễn Ngọc Loan lúc đó đang là Chỉ huy trưởng Cảnh sát đề nghị điều tra ngay lập tức và cho bắt ngay tội phạm nếu cần. Trong lúc đang phấn khởi, Nguyễn Hữu Hanh quên rằng những hành động như vậy có thể làm ông mất mạng.

Chiếc xe tải chở một số lượng lớn thuốc phiện được Nguyễn Ngọc Loan đưa về Bộ Tư lệnh Cảnh sát. Nguyễn Hữu Hanh phản đối và yêu cầu chiếc xe cùng số thuốc phiện phải được đưa về

tòa án để làm bằng chứng. Nhưng khi chiếc xe được chuyển tới tòa án thì phần lớn ma túy trên đó đã biến mất. Nguyễn Hữu Hanh đã không bao giờ biết được điều gì đã xảy ra. Nguyễn Hữu Hanh không có đủ bằng chứng để biết được ai đứng đằng sau vụ này, nhưng trong lòng ông đã bắt đầu manh nha bất mãn với Nguyễn Cao Kỳ - người trước đây ông đã từng nghĩ mình không đủ sự kính trọng cần thiết để cống hiến.

AN NINH THẾ GIỚI
24-11-15

Nguyễn Hữu Hanh – Cố vấn kinh tế cho hai đời tổng thống Việt Nam Cộng hòa (kỳ cuối)

12:45 24/11/2015

Năm 1981, Nguyễn Hữu Hanh quyết định về hưu sớm để hoạt động trong lĩnh vực tư nhân. Ông thành lập công ty kinh doanh dầu hỏa rồi công ty tư vấn xây dựng, tư vấn tài chính...

Tuy nhiên, một điều rất ngạc nhiên và bất ngờ là Nguyễn Hữu Hanh, một người nổi tiếng trong giới kinh tế tài chính, làm cố vấn kinh tế cho hai tổng thống chế độ Việt Nam Cộng hòa (VNCH), điều hành trong tay một lúc nhiều ngân hàng... nhưng lại không thể làm ra tiền cho chính bản thân mình. Nguyễn Hữu Hanh cho rằng đó là sự "trớ trêu" mà số phận dành cho ông.

Lại bất mãn và ra đi

Sau hàng loạt những cải cách kinh tế cho chính quyền Nguyễn Văn Thiệu, tháng 10/1967, Nguyễn Cao Kỳ đã mời Nguyễn Hữu Hanh vào chính phủ và yêu cầu ông phụ trách toàn bộ các lĩnh vực kinh tế, tài chính, thương mại và kỹ nghệ, trong lúc vẫn điều hành Ngân hàng Quốc gia và Ngân hàng Thương Tín. Nguyễn Cao Kỳ cũng đề nghị Nguyễn Hữu Hanh đảm nhiệm luôn chức Chủ tịch Hội đồng Tối cao Tiền tệ, vốn lâu nay do phó tổng thống hoặc thủ tướng phụ trách. Nguyễn Cao Kỳ muốn Nguyễn Hữu Hanh phụ trách toàn bộ các vấn đề này để ông ta có thể tập trung tất cả thời gian vào cuộc tranh cử tổng thống cuối tháng 10/1967.

Nguyễn Hữu Hanh (ngồi hàng ghế đầu) tại Hội đồng Quản trị Quỹ Tiền tệ Quốc tế.

Nhưng Nguyễn Hữu Hanh không muốn dính líu tới chính trị vì ông biết mình không hội đủ những yếu tố cần thiết để có thể làm một chính trị gia. Tuy nhiên Nguyễn Cao Kỳ cố yêu cầu Nguyễn Hữu Hanh chấp nhận, nếu không ông ta "sẽ trưng dụng Nguyễn Hữu Hanh như một người lính". Cuối cùng Nguyễn Hữu Hanh cũng đồng ý với hai điều kiện: Một là, được hoàn toàn quyết định trong lĩnh vực kinh tế tài chính và Nguyễn Cao Kỳ phải tuyệt đối ủng hộ; hai là ông sẽ từ chức ngay sau khi kết thúc cuộc bầu cử.

Sau cuộc bầu cử, Nguyễn Văn Thiệu đắc cử Tổng thống và Nguyễn Cao Kỳ là Phó tổng thống. Tổng thống Mỹ Johnson đã kêu gọi mở những cuộc họp thượng đỉnh giữa Mỹ và các nước như Đại Hàn, Philippines, Úc, Tân Tây Lan... Nguyễn Hữu Hanh được Nguyễn Văn Thiệu và Nguyễn Cao Kỳ yêu cầu tham dự tất cả các buổi họp này ở Manila (Philippines) và ở Guam.

Tuy nhiên, các cuộc họp này chủ yếu là bàn bạc về các vấn đề quân sự và chính trị, rất ít đề cập đến việc phát triển kinh tế nên ông cảm thấy hụt hẫng. Hơn nữa, trong những chuyến bay công tác ấy, Nguyễn Hữu Hanh chứng kiến những viên chức cao cấp cũng như các tướng lĩnh VNCH và Mỹ ngồi chơi bài xì phé, trong khi các phu nhân của họ thì lo bàn chuyện phiếm hay khoe nhau nữ trang, xe hơi và nhà cửa. Trong đầu Nguyễn Hữu Hanh bắt đầu xuất hiện những chán nản về những gì chứng kiến và trải qua dưới chế độ Nguyễn Văn Thiệu.

Ông càng thất vọng hơn khi sự "đụng độ" giữa Nguyễn Văn Thiệu và Nguyễn Cao Kỳ ngày càng gay gắt, những cuộc đấu đá nội bộ giữa các nhóm chính trị và quân sự, việc tham nhũng trong chính phủ và trong quân đội, và sự nản lòng của toàn thể người dân. Ngày nào ông cũng nghe có người nói về những vụ xì-căng-đan dính tới các tướng lĩnh và mấy bà vợ của họ trong đám thân cận của Nguyễn Văn Thiệu về việc tham nhũng, mua quan bán chức và chanh chua đấu đá nhau.

Nguyễn Hữu Hanh dẫn đầu phái đoàn Quỹ Tiền tệ Quốc tế đi công tác ở Mauritanie, năm 1978.

Đầu năm 1968, sau cuộc tổng tấn công Mậu Thân của Mặt trận Giải phóng miền Nam, Nguyễn Hữu Hanh quyết định từ chức để trở về công việc ở Ngân hàng Thế giới. Chiếc ghế chánh sự vụ ông rời bỏ để về Sài Gòn làm việc cho Nguyễn Văn Thiệu vẫn còn để trống.

Tháng 3/1968, ông gọi điện cho Nguyễn Văn Thiệu thông báo việc từ chức. Nguyễn Văn Thiệu tham khảo ý kiến Nguyễn Cao Kỳ và cả hai đều không đồng ý. Tuy nhiên, Nguyễn Hữu Hanh nhất định ra đi. Nguyễn Văn Thiệu yêu cầu ông phải tìm được một người đủ kinh nghiệm và trình độ để thay thế vị trí Thống đốc Ngân hàng Quốc gia VNCH. Nguyễn Hữu Hanh đề cử Nguyễn Văn Đông là cấp phó của mình nhưng không được chấp nhận. Tháng 8/1968, khi Nguyễn Hữu Hanh rời khỏi Sài Gòn thì Nguyễn Văn Thiệu mới chịu bổ nhiệm Nguyễn Văn Đông, nhưng chỉ được làm quyền Thống đốc. Vài tháng sau Nguyễn Văn Thiệu bổ nhiệm người cháu của mình là Lê Quang Uyển làm Thống đốc Ngân hàng Quốc gia VNCH.

Chuyên gia tầm quốc tế

Khi sang Hoa Kỳ, Nguyễn Hữu Hanh vẫn được hoan nghênh trong chức vụ Chánh sự vụ Bắc Phi và các nước nói tiếng Pháp. Tuy nhiên ông lại nhận lời mời cho một công việc mới với chức vụ khá cao: Quản trị viên Dự khuyết Hội đồng Quản trị Quỹ Tiền tệ Quốc tế, phụ trách Đài Loan, Hàn Quốc và VNCH.

Như một duyên nợ với chính quyền Nguyễn Văn Thiệu, ở cương vị mới này, Nguyễn Hữu Hanh đảm nhiệm vai trò liên lạc thường xuyên giữa Quỹ Tiền tệ Quốc tế, Ngân hàng Thế giới và chính quyền Đài Loan, Hàn Quốc, đặc biệt là VNCH. Vì vậy, Nguyễn Văn Thiệu vẫn muốn ông làm cố vấn nên đề nghị ông về Sài Gòn 4-5 lần một năm để giúp Ngân hàng Quốc gia và chính phủ của ông ta. Nguyễn Hữu Hanh lại tiếp tục làm cố vấn tài chính, lần này ở vai trò không chính thức, cho chính quyền Nguyễn Văn Thiệu. Ông tham gia rất nhiều vào các chương trình kinh tế tài chính thực hiện trong thời gian 1969 - 1974. Và giới báo chí Sài Gòn lại có dịp bình luận khen chê đủ kiểu. Họ vẫn gọi Nguyễn Hữu Hanh là "Vua phá giá".

Cuối tháng 11/1974, trong một lần về Sài Gòn, Nguyễn Văn Thiệu đề nghị Nguyễn Hữu Hanh quay trở lại chính phủ. Nguyễn Hữu Hanh trả lời thẳng thắn rằng tình hình kinh tế cũng như chính trị rất nghiêm trọng, Chính phủ Nguyễn Văn Thiệu cần phải quét sạch tham nhũng, bắt lạt ra khỏi chính quyền, đầu tiên là loại bỏ tất cả những con người tham nhũng trong đám cận thần của ông ta, đặc biệt là viên tướng tham nhũng nổi tiếng nhất, cánh tay phải của ông ta. Thế nhưng, Nguyễn Văn Thiệu lại lảng tránh vấn đề này vì chính ông ta cũng dính sâu vào các hoạt động bất chính. Ông ta yêu cầu Nguyễn Hữu Hanh cứ quay về hãn Sài Gòn trước đã, rồi sẽ bàn bạc các điều kiện mà Nguyễn Hữu Hanh yêu cầu sau.

Đầu tháng 3/1975, Nguyễn Hữu Hanh trở lại Sài Gòn nhưng Nguyễn Văn Thiệu lúc này đang cuống cuống trước sự tấn công mạnh mẽ của Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam. Tất nhiên Nguyễn Văn Thiệu chỉ lo sự sống còn của bản thân hơn là cải thiện hình ảnh chính phủ của ông ta. Biết mình không thể thay đổi được gì, ngày 7/4/1975, Nguyễn Hữu Hanh trở lại Washington.

Sau chức vụ Quản trị viên Dự khuyết Hội đồng Quản trị, Nguyễn Hữu Hanh được đề bạt chức Cố vấn Sở Ngân hàng Trung ương trong Quỹ Tiền tệ Quốc tế. Nhiệm vụ của ông là hỗ trợ kỹ thuật trong lĩnh vực ngân hàng thương mại và ngân hàng trung ương cho những quốc gia đang phát triển.

Với nhiệm vụ này, Nguyễn Hữu Hanh đi khắp các nước châu Á, châu Phi để giúp đỡ về mặt kỹ thuật. Trong một chuyến công tác châu Phi, ông đến hỗ trợ kỹ thuật cho quốc gia Comores. Comores trước kia nằm trong Madagascar thuộc địa của Pháp. Khi được Pháp giao trả độc lập, đất nước chỉ khoảng 100.000 dân này còn "lệ thuộc" mẫu quốc rất nhiều, nhất là các ngành hành chính, tiền tệ, kể cả chính trị.

Chính phủ Comores từ lâu nghe danh Nguyễn Hữu Hanh từng thương thuyết thành công với Chính phủ Pháp về những vấn đề tiền tệ cho Ngô Đình Diệm nên họ tiếp đãi ông rất trọng thị. Bộ trưởng Tài chính Comores đã nhờ Nguyễn Hữu Hanh tư vấn về các vấn đề thương thuyết và thảo nhiều công văn cho Chính phủ Pháp. Về sau, nhiều lần Chính phủ Comores xin Quỹ Tiền tệ Quốc tế gọi Nguyễn Hữu Hanh qua giúp họ, nhưng Quỹ đã từ chối vì cho rằng ông đã giúp Comores về việc thương thuyết với Pháp nhiều hơn là giúp về vấn đề hỗ trợ kỹ thuật.

Là một người không hề thích chính trị, Nguyễn Hữu Hanh khám phá ra rằng Quỹ Tiền tệ Quốc tế còn thiên về chính trị nhiều hơn cả Ngân hàng Thế giới, nơi ông từng công tác từ những năm 1964, 1965. Chính trị đóng một vai trò rất lớn trong các quyết định của họ.

Và qua bao năm làm việc, ông cũng nhận ra rằng kinh nghiệm chuyên môn và sự thông thạo nghề nghiệp không phải là những khía cạnh quan trọng nhất của một sự nghiệp đối với các nhân viên Quý Tiềm tộ Quốc tế. Người ta chú ý tới những chuyện chính trị, những trò tranh giành quyền lực, những mưu mô và những mối liên hệ quốc gia hơn là thông hiểu kỹ thuật và sở trường trong nghề nghiệp. Những điều này thôi thúc ông tính đến chuyện nghỉ hưu.

Quay về quê hương

Năm 1981, Nguyễn Hữu Hanh quyết định xin nghỉ hưu sớm và hợp tác thành lập một công ty riêng để kinh doanh dầu hỏa trên thị trường thế giới. Ông đã thành công khi ký một hợp đồng với một số tiền hoa hồng khá lớn. Tuy nhiên toàn bộ số tiền trên bị một con buôn người Pháp ở Dubai lấy sạch. Khi thị trường dầu hỏa bắt đầu lắng xuống và ổn định trở lại, ông đóng cửa văn phòng ở New Jersey, thay đổi hình thức kinh doanh.

Ảnh chụp tại nhà riêng của ông Nguyễn Hữu Hanh ở Nha Trang, năm 2012.

Ông hợp tác cùng với William Taylor, một cựu kỹ sư thuộc Kỹ sư đoàn danh tiếng của Mỹ và một người bạn nữa tên là Charles Welbert, một nhân viên ngoại giao của Bộ Ngoại giao Mỹ về hưu đang ở Casablanca, Morocco, thành lập một công ty tư vấn để giúp những công ty xây dựng Mỹ trong việc liên doanh với các công ty lớn ở nước ngoài. Nhưng sau khi những cuộc thương lượng đầu tiên hoàn tất, xí nghiệp ở Morocco thông báo cho Nguyễn Hữu Hanh rằng Cơ quan Kiểm soát ngoại hối không cho phép họ chuyển tiền thù lao, họ nhận nợ nhưng không có cách nào để trả. Đang lằng nhằng như thế thì Charles Welbert đột ngột qua đời, William Taylor và Nguyễn Hữu Hanh quyết định đóng cửa công ty.

Một điều rất ngạc nhiên và bất ngờ là Nguyễn Hữu Hanh, một người nổi tiếng trong thế giới kinh tế tài chính, làm cố vấn kinh tế cho hai đời tổng thống chế độ VNCH, điều hành trong tay một lúc nhiều ngân hàng, nhiều bộ ngành... nhưng lại không thể làm ra tiền cho chính bản thân mình!

Sau này, một công ty tư vấn ở New York làm việc với Cơ quan Viện trợ Hoa Kỳ mời Nguyễn Hữu Hanh sang làm việc ở châu Phi với tư cách là cố vấn ngân hàng địa phương cho một số quốc gia ở Tây Phi. Một công việc hấp dẫn với mức lương cao ngất ngưỡng, nhưng do tuổi cao, cộng với khí hậu châu Phi rất khắc nghiệt, Nguyễn Hữu Hanh đã từ chối.

Trong thời gian này ông về Việt Nam rất nhiều lần, đến năm 2004 thì ông quyết định về sống hẳn ở quê hương. Ông chọn thành phố biển Nha Trang, tỉnh Khánh Hòa làm nơi gắn bó trong những năm tháng còn lại của cuộc đời trong khi con cái ông vẫn định cư ở Mỹ. Lại một điều "trớ trêu" nữa xảy ra. Ông kể rằng, vào thời điểm ông về Việt Nam định cư, Nhà nước ta chưa có chính sách cho phép Việt kiều mua nhà ở nên ông nhờ một người quen đứng tên mua hộ. Người này lợi dụng lòng tin của ông đã phò phép lấy luôn căn nhà. Còn Nguyễn Hữu Hanh thì cho rằng, đó chính là số phận của ông?

Duy Tường